

Geliş Tarihi / Received : 28.10.2025 / 10.28.2025

Kabul Tarihi / Accepted : 27.12.2025 / 12.27.2025

Araştırma Makalesi - Research Article

DOI: <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1831825>

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN BİR İBRAHİM EDHEM MENKABESİ: VASF-I İBRAHİM EDHEM

AN İBRAHİM EDHEM HAGIOGRAPHY FOUND IN THE SULEYMANİYE LIBRARY: VASF-I İBRAHİM EDHEM

Selami TURAN^a, Veysel Murat ERDEM^b

ÖZ: İbrahim Edhem, Türk-İslam edebiyatında en çok ele alınan İslâm büyüklerinden biridir. Onun hayatını ve menkabelerini konu alan çok sayıda manzum ve mensur eser kaleme alınmıştır. Özellikle Belh diyarındaki hükümranlığın ve sahip olduklarından vazgeçerek züht yolunu seçmesi, bütünüyle Allah'a yönelmesi, edipler tarafından sıkça işlenmiştir. Bu konuyu içeren manzum menakıb-nâmenin birçok nüshası kaleme alınmıştır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan nüsha, Tâlib isimli müstensih tarafından Hicrî 1197 yılında istinsah edilmiştir. Söz konusu nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Koleksiyonu'nda 02581-003 koleksiyon numarası ile kayıtlı olup, kütüphane kaydında müstensih adı Meydânî olarak yer almaktadır. Ancak metinde yer alan iki beyitte, müstensih'in Tâlib olduğu açıkça belirtilmektedir. Çalışmada, İbrahim Edhem hakkında kısaca bilgi verildikten sonra söz konusu nüsha tanıtılacak; nüshanın başında Tâlib'e ait olan bölümden hareketle müstensih hakkında bazı tespitlerde bulunulacak, eser dil özellikleri bakımından değerlendirilecek, İbrahim Edhem ilgili yapılan çalışmalardan bahsedilecek ve bu nüsha, benzer nüshalardaki farklılıkları göstermek için iki nüsha ile karşılaştırılacak ve aralarındaki farklılıklar dipnotlarla gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler : Menâkıb, Menkıbe, İbrahim Edhem, Talib, Kissa.

ABSTRACT: İbrahim Edhem is one of the most frequently discussed great figures of Islam in Turkish-Islamic literature. Numerous works in verse and prose have been written about his life and anecdotes. His decision to renounce his rule and possessions in the land of Balkh and embrace an ascetic path, turning entirely to God, has been frequently addressed by writers. Many manuscripts of the verse hagiography (menakıb-nâme) dealing with this subject have been written. The manuscript that forms the subject of this study was copied in 1197 AH by a copyist named Tâlib. This manuscript is registered in the Süleymaniye Library Fatih Collection under collection number 02581-003, and the copyist's name is given as Meydânî in the library record. However, two couplets in the text clearly indicate that the copyist is Tâlib. This study will briefly provide information about İbrahim Edhem and then introduce the aforementioned manuscript; Based on the section belonging to Talib at the beginning of the manuscript, some observations will be made about the copyist, the work will be evaluated in terms of its linguistic features, studies related to İbrahim Edhem will be mentioned, and this manuscript will be compared with two similar manuscripts to show the differences between them, and the differences will be indicated in footnotes.

Keywords: Hagiography, Hagiographic Anecdote, İbrahim Edhem, Seeker, Narrative

^a Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, selamituran@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0888-1191>

^b Doktora Öğrenci, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Veyselmurat86@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5826-8574>

1. GİRİŞ

Menâkıb, sözcüğü menkabe/menkıbe kelimesinin çoğulu olup tasavvufun İslam dünyasında yaygınlaşmasıyla birlikte sufilerin sözlerini ve örnek davranışlarını ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır (Ateş, 1970, s.701-702; Şahin, 2004, s.112; Uludağ, 2016, s.243). Bu bağlamda İslam büyüklerinin hayat hikâyelerini, kerametlerini vb. anlatmak amacıyla oluşturulan eserlere de “menâkıb-nâme” denilmiştir. Bu ismin dışında bu eserler için “tezkire, makâmât, reşehât, nefehât, kerâmât, vilâyet-nâme” gibi adlarla da benzer konular işlenmiştir (Canım, 2013, s.142).

Menâkıb-nâmeler; Battal-nâme, Danişmend-nâme ve Saltuk-nâme gibi dinî kahramanların hayatlarını, maceralarını, olağanüstü kuvvetlerini anlatanlar ve yaşadıkları devirlerde dünya malından yüz çevirmeleri ve Allah’a bağlılıklarıyla tanınan İslam büyüklerinin hayatlarını anlatanlar olarak iki grupta yoğunlaşmışlardır (Canım, 2013, s.142). Çalışmaya konu olan İbrahim Edhem de züht ve takvasıyla ön plana çıkan İslam büyüklerinden biridir.

İbrahim Edhem Horasan’ın Belh şehrinde tahminen hicri 80 yılında dünyaya gelmiştir (Ebû Tâlib Mîr Âbidînî, 2013, s.17; Öngören, 2000, s.293). Hükümdar, hükümdarın oğlu ya da torunu olduğu hakkındaki rivayetlerin yanında Belh’in varlıklı ve saygı duyulan ailelerinden biri olduğuna dair kayıtlar gerçeğe daha yakın olarak değerlendirilmektedir (Öngören, 2000, s.293).

İbrahim Edhem’i anlatan eserlerde, genç yaşta bütün sahip olduklarını bırakıp züht yoluna girmesine neden olan menkıbevi olaylardan bahsedilmektedir. Bunlardan en çok bilineni, gençliğinde avlanırken iki kez “Sen bunun için mi yaratıldın, bunu yapmakla mı emrolundun?” diye gaipten ses duymuş ve üçüncüde atının eyerinin kaşından duyması üzerine her şeyini terk ederek züht yolunu seçmiştir (Öngören, 2013, s.293). Bu konuyla ilgili farklı bir rivayete göre ise İbrahim Edhem, bir gün tahtında otururken karşısındaki aynada oturduğu yeri bir mezarlık olarak görür. Önünde uzun bir yol vardır; ancak yol azığı yoktur. Bununla birlikte, kendini yargılayacak bir kadı görür ve onun karşısında kendini savunacak herhangi bir sözü olmadığını fark edince malından, mülkünden, tacından ve tahtından soğur (Ebû Tâlib Mîr Âbidînî, 2013, s.33-34). Başka bir rivayette de İbrahim Edhem’in, Abdullah b. Mübârek’in de aralarında olduğu altmış kadar gençle birlikte Mekke’ye doğru yola çıktığı aktarılmıştır (Öngören, 2013:293). Ferîdüddîn Attar ise önce Belh’ten Nişabur’a gidip burada dokuz yıl ibadet ettikten sonra Mekke’ye geçtiğini ve burada kırk yıl kaldığını rivayet etmiştir (Ferîdüddîn Attar, 1984, s.144). İbrahim Edhem’in vefatına dair farklı kaynaklarda farklı tarihler yer alsa da kaynakların çoğu vefat tarihinin hicri 161 veya 162 yılı olduğunda birleşmektedir (Öngören, 2013, s.293).

İbrahim Edhem’im efsanevi hayat hikâyesi birçok menâkıb-nâmede anlatılmıştır. Bu çalışmada bunlardan biri olan “Vasf-ı İbrahim Edhem” başlıklı menâkıb-nâme incelenecektir.

Nüşa Tavsifi

Nüşa, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Koleksiyonu, 02581-003 koleksiyon numarasıyla yer almaktadır.

Vasf-ı İbrahim Edhem, on beş varaktan oluşmaktadır. İçinde yer aldığı mecmuanın 48b-63a sayfaları arasındadır. 48b sayfası dokuz, 63a sayfası dört, diğer sayfalar ise on bir satırdır.

Nüşa;

“Bir güzel ‘âlem açılır

‘Aşk ile Allâh diyücek

Cân illeri saçılır

Derdiyle Allâh diyücek” dörtlüğü ile başlamakta ve

“Bunu yazdım yâdikâr olmak için

Okıyanlardan du‘ā almak için” beytiyle sona ermektedir.

Nüşa, “Vasf-ı İbrahim Edhem” olarak adlandırılmıştır. Müstensih, kütüphane kaydına Meydânî olarak aktarılsa da beşinci ve on birinci dördlükte kendini Tâlib olarak tanıtmıştır.

Tâlib şükr eyle Mevlâya
İderdiñ cennet esmâya
Yol açılır müsemmâya
Dediler Mevlâ diyücek

...

Tâlibiñ budur sözi
Açıla cân u gözi
Fazlıñdan ırgür bizi
Didâriña ya Mevlâ

Vasf-ı İbrahim Edhem’in başında yer alan on iki dördlüğün, başka nüshalarda bulunmaması ve Tâlib mahlasının burada yer alması nedeniyle bu kısmın müstensih'e ait olduğu düşünülmektedir. İlk beş dördlük, 8’li hece ölçüsüyle yazılmış bir ilahi, sonraki altı dördlük de 7’li hece ölçüsüyle kaleme alınmış bir ilahidir. İbrahim Edhem’i anlatan kısma geçmeden önceki son dördlük ise aruzun “mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün” kalıbıyla yazılmıştır. İlahilerde Allah aşkı konu edinilmiştir. Son dördlük ise menkıbeye geçiş niteliğindedir. Sonraki iki yüz yirmi altı beyit, aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbı ve mesnevi şeklinde yazılmış olup bu kısımda İbrahim Edhem’in tacı tahtı bırakıp züht yolunu seçmesi, Horasan’dan ayrılması ve Mekke’de on sekiz yıl odun taşınması anlatılmıştır. Bir müjdecinin oğluna ve eşine İbrahim Edhem’i Mekke’de gördüğünü söylemesi üzerine oğlunun onu bulması ve onun halini görünce duyduğu üzüntüyü dile getirmesi 8’li hece ölçüsüyle yazılmış olan altı dördlükte anlatılmıştır. Bu kısımdan sonra gelen otuz beyitte oğlunun onu geri götürmek istemesi, İbrahim Edhem’in Horasan’a ve tahtına geri dönmek için ya kendinin ya da oğlunun canını alması için Allah’a dua etmesi üzerine oğlunun ölmesi de anlatılmıştır. Buradan sonra gelen on iki dördlükte annenin oğlu için yası ve sonraki beş beyitte de menkıbenin bittiği anlatılırken nüshanın istinsah tarihi, “Temmet el-ḥurûf / Bi’avnillâh er-ra’uf sene 1197” şeklinde ve vezne uymayan bir beyitle verilmiştir.

Vasf-ı İbrahim Edhem’de kelimelerin kullanımına bakıldığında Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerinin etkisi görülmektedir. Diyücek(48b), açıluban (48b), neyleyüp netdügini(50a) virürem ki, alup (50b) örneklerinde görüldüğü üzere kelimelere gelen eklerin kullanımı Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini yansıtmaktadır.

Beyitlerde yer yer aruz kusurları görülmektedir:

Fâ i lâ tün fâ i lâ tün fâ il lün

Allâh adıyla söze girelüm

Hem Muḥammede şalâvat virelüm (49b)

Ol hâl ile yaturken düş görür

Düşü içre şanki şakfı deprenür (50a)

Gördi ananıñ zârını pehlüvân

İndi atından koçdı boynundan hemân (57b)

Hece ölçüsüyle yazılan kısımlarda vezin hatasına çok rastlanmamaktadır. Ancak bazı dizelerin hece sayısında eksiklik görülmektedir.

Bir güzel ‘âlem açılır

‘Aşkıla Allâh diyücek

Cân illeri saçılır

Derdile Allâh diyücek (48b)

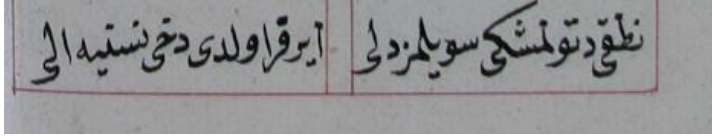
‘Uşşâk cândan geçmişdür

‘Aşk şarâbın içmişdür

Yürek taşıp coşmuşdur

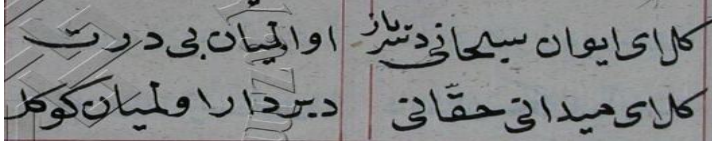
Didâriña ya Rab (49a)

Nüshada yazımla ilgili hatalar da yer almaktadır:

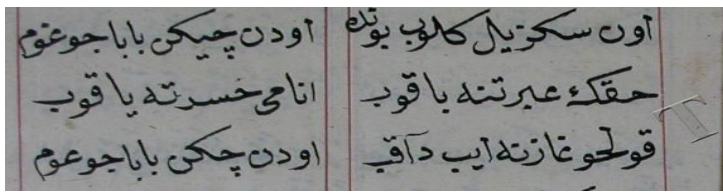
(52b)

Nutkı dutulmuş ki söylemez dili
İrağ oldu dağı nesneye eli

(49b)

Gel ey eyvānī subhānī ¹ olmayan bī-dert
Gel ey meydānī ḥaqqānī dīdār olmayan göñül

(60a)

Onsekiz yıl gelüp bunda
Odun çiken babacıgum

Ḥaqqūñ 'ibretine bakup
Anamı ḥasrete yakup
Ḳolcuğazına ip dağup
Odun çeken babacıgum

Verilen ilk iki beyitte “ırağ ve dert” kelimeleri yanlış yazılmışken sonraki dörtlüklerin olduğu kısımda “çeken” kelimelerinin farklı yazımları göze çarpmaktadır. Buradan nüshanın müstensihisi olan Tâlib'in biraz acemi ve özensiz olduğu anlaşılmaktadır.

Tâlib, eserin istinsah tarihi olan hicri 1197 yılına bakılırsa 18.yüzyıl şairlerindendir. Bu dönemin şairleri üzerine yapılan araştırmada, Tâlib mahlaslı şairlerden hiçbirinin eserin müstensihisi olmadığı tespit edilmiştir.

İbrahim Edhem menkabesinin yer aldığı mecmuada, “Terceme-i Hezâr-Mesele-Abdullah Bin Selmân” ve “Tahlil-i Kur'ân-ı Azîmü's-şan” bölümleri de bulunmaktadır. Yazı karakterine ve konulara bakarak mecmua, kuvvetle muhtemel Tâlib tarafından istinsah edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm tahlili, meşhur bir sahabe olan Abdullah bin Selman'a yer vermesi ve İbrahim Edhem kıssasından mecmuasını oluşturması ve kıssaya eklediği manzumeler Tâlib'in mutasavvıf bir şair olabileceğini göstermektedir.

Tâlib, eserin başında yer alan dörtlüklerden oluşan, hece ölçüsüyle yazdığı iki ilahide Allah aşkını işlemiş ve sonraki aruz ölçüsüyle yazdığı dörtlükle esere giriş yapmıştır.

Eserde anlatıldığına göre Horasan padişahı olan İbrahim Edhem'in rüyasında bir kişinin sarayın damı üzerinde devesini aradığını görür. Bu kişiye nedenini sorduğunda damda deve aramakla sarayda Allah'ın kulluğunun aranılmasının aynı şey olduğu cevabını alır. Yine bir gün heybetli bir er, İbrahim Edhem'e, dünyanın herkesin gelip geçeceği bir kervansaray olduğunu, sarayının kendisinden öncekilere kalmadığı gibi kendisine de kalmayacağını söyler ve birden kaybolur. Ava çıktığı bir gün, bir geyik görür. Geyiği vurmak için kovalarken geyik ona; “Tacın tahtın varken aç kalıp da benim etime mi muhtaç oldun?” deyince attan düşer, atı yalnız başına saraya döner. Padişah çok ağlar, kendinden geçer ve bir

¹ Metinde okunamayan kısımlar metindeki haliyle aktarılmıştır

tarafa doğru gider. Orada gördüğü bir çobanla yer değiştirir. Çobandan kimseye söylememesini ister. İbrahim Edhem'in eşi ve oğlu yalnız kalır. Oğlu on sekiz yaşına girince babasını aramaya çıkar. Bir müjdecî, babasını Mekke'de gördüğünü söyleyince İbrahim Edhem'in oğlu yola çıkar ve Mekke'ye gider. Mekke pazarına girdiğinde babasını bulur. Geri götürmek istediğinde babası taca, tahta dönmek istemez ve Allah'a ya kendi canını ya da oğlunun canını alması için dua eder. Oğlu orada yere düşer ve ölür.

Vasf-ı İbrahim Edhem'de anlatılanlar, halk hikâyelerinde genellikle görülen şekle (Oğuz, 2008, s.4) benzer şekilde anlatılmıştır. Buna göre halk hikâyelerinde nazım-nesir karışık anlatımın benzeri olarak menkıbede olaylar mesnevi nazım şekliyle duygular ise dörtlüklerle dile getirilmiştir.

İbrahim Edhem hikâyeleri Türk edebiyatında çokça işlenmiştir. 14. yüzyıldan itibaren görülen bu hikâyeler, önceleri mensur, sonraları manzum olarak yazılmıştır (Albayrak, 2000, s.295). Araştırma sırasında eserin birçok nüshası olduğu görülmüştür². İbrahim Edhem hikâyeleri üzerinde tez, kitap, makale, bildiri olarak birçok çalışma da yapılmıştır³.

Sonuç olarak İbrahim Edhem; İslâmî metinlerde önemli bir yeri olan, mevlit hikâyelerinde yer alan, en çok tanınan sufilere aittir. Menkıbevi hayat hikâyesinden bir kesit de içeren İbrahim Edhem menkıbesi; Allah aşkı, dünya nimetlerinden yüz çevirme, yaratılanı sevmeye, ona zarar vermeme gibi dinî ve ahlâkî değerlerin okurlara aktarılmasına yardımcı olacak bir eserdir. Çalışmaya konu olan bu eserin menkıbe kısmının benzer nüshaları bulunmaktadır. Çalışmayı diğer birçok nüshadan ayıran ve nüshanın çalışılmasını sağlayan nedenler; müstensihinin, istinsah tarihinin belli olması ve eserde müstensihinin eklediği manzumeler bulunmasıdır. Bununla birlikte nüshanın anlatımı ve olay örgüsündeki farklılıklar,

² *Hikâye-i İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9260/3, 30b-37a, *Mevlid Hikâyeleri*, Millî Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9265, 6a-15b; *Dâstân-ı İbrâhîm Edhem*, Marmara Nadir Eserler Kütüphanesi, 11748/YZ0052, 1b-11a; *Dâstân-ı İbrâhîm Edhem*, Konya Mevlana Müzesi (Etnografya) Kütüphanesi, 4004/2, 1b-11a; *Dâstân-ı İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 4309/2, 144b-157a; *Destân-ı İbrâhîm*, Konya Koyunoğlu Yazma Eserler Kütüphanesi, 5921, 1b-13a; *Destân-ı İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz Cönk 196, 7b-16b; *Destân-ı İbrâhîm Edhem*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T961; *Destân-ı İbrâhîm Edhem Der Padişâh-ı Bilâd-ı Horasan*, Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, 22 Sel 3449/2; *Kıssa-i İbrâhîm Edhem*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, 6286-3; *Hikâye-i İbrâhîm Edhem*, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 3676/7, 1b-2b; *Hikâye-i İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9798/1, 1b-11b; *Hikâye-i İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 4630/1, 1b-56a; *Hikâye-i İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 1637/3, 36b-49a; *Hikâye-i İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Adana İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 01 Hk 1125/2, 112a-113b; *Horasan Padişâhı İbrâhîm Edhem*, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, 34 Ae Manzum 874, 1b-14a; *İbrâhîm bin Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9961/2, 8a-17a; *İbrâhîm Edhem Destânı*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9265; *Kıssa-i İbrâhîm Edhem Kasidesi*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz Cönk 130, 13b-24; *Manzum İbrâhîm Edhem Kıssası*, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, 37 Hk 4112/3, 18b-28b; *Manzume-i İbrâhîm Edhem*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 10117/2, 13b20a; *Menâkıb-ı İbrâhîm bin Edhem*, 1235, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz. A 661/2, 7b-13b; *Menâkıb-ı İbrâhîm Edhem*, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, 4696; *Menâkıb-ı İbrâhîm Edhem*, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonu, 1865; *İbrâhîm Edhem Destânı*, Topkapı Sarayı Kütüphanesi Yeni Yazmalar Koleksiyonu, 520, 39b-50a; *Kıssa-i İbrâhîm Edhem Kasidesi*, Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz Cönk 130; *Vasf-ı İbrâhîm Edhem*, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih koleksiyonu, 02581/003, 8b-53a.

³ Çelik, R. (2022). *Türk edebiyatında İbrâhîm bin Edhem velâyet-nâmeleri ve Adanalı Seyyid Nevrûz'un Velâyet-nâme-i İbrâhîm Edhem'i (İnceleme-Metin-İndeks)*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış doktora tezi); Derdiyok, İ. Ç. (1997). *Adana İl Halk Kütüphanesinde bulunan bir Hikâye-i İbrâhîm Edhem nüshası*. Türkoloji Araştırmaları; Mîr Âbidînî, E. T. (2013). *İbrahim Edhem*. Irmak Yayınları; Gedikoğlu, S. S. İ. (1998). *Kıssa-i İbrahim b. Edhem*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi); Öznel Güder, N. (1992). *Dastan-ı İbrahim Edhem (metin-sözlük-ekler dizini)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek lisans tezi); Söylemez, M. M. (2011). *Dâstân-ı İbrâhîm Edhem*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; Taşkesenlioğlu, L. (2019). *İbrahim Edhem Destânı'nın tespit edilen yeni bir nüshası hakkında bir inceleme*. Al-Farabi IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı (ss. 754-766); Yılmaz, A. (2000). *Safâ'nın İbrâhîm Edhem Destânı*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (7), 285-304; Göllü, B. K. (2014). *Hacı Süleyman Ay'ın kitaplığında bulunan bir Dâstân-ı İbrâhîm Edhem nüshası*. VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildirileri (C. 3).

diğer nüshalarda okunamayan kelimeler açısından da katkı sağlaması gibi nedenler nüshayı çalışmamızda etkili olan diğer unsurlardır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, N. (2000). İbrâhim b. Edhem. *DİA* içinde (C. 21, ss. 295–296). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Ateş, A. (1949). Menâkıp. *İslâm Ansiklopedisi* içinde (C. 7, ss. 701–702). Millî Eğitim Bakanlığı.
- Canım, R. (2013). Klâsik Türk edebiyatında menâkıb-nâmeler. *Avrasya Etüdleri*, 43(1), 139–159.
- Çelik, R. (2022). *Türk edebiyatında İbrahim bin Edhem velâyet-nâmeleri ve Adanalı Seyyid Nevrûz'un Velâyet-nâme-i İbrahim Edhem'i (İnceleme-Metin-İndeks)*. [Yayımlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Derdiyok, İ. Ç. (1997). Adana İl Halk Kütüphanesinde bulunan bir Hikâye-i İbrahim Edhem nüshası. *Türkoloji Araştırmaları*, 125–139.
- Ferîdüddîn Attâr (1984). *Tezkiretül-evliyâ* (S. Uludağ, Çev.). İlim ve Kültür Yayınları.
- Ebû Tâlib Mîr Âbidînî (2013). *İbrahim Edhem* (A. Çelik, Çev.). Irmak Yayınları.
- Gedikoğlu, S. İ. (1998). *Kıssa-i İbrahim bin Edhem*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Göllü Karga, B. (2014). Hacı Süleyman Ay'ın kitaplığında bulunan bir Dâstân-ı İbrahim Edhem nüshası. *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi* içinde (C. 3, ss. 261–285). İstanbul.
- Güder, N. Ö. (1992). *Dâstân-ı İbrahim Edhem (metin-sözlük-ekler dizini)*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Oğuz, M. Ö. (2008). *Halk Hikâyeleri* Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öngören, R. (2000). İbrâhim bin Edhem. *DİA* içinde (C. 21, ss. 293–295). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Söylemez, M. M. (2011). *Dâstân-i İbrahim Edhem*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şahin, H. (2004). Menâkıbnâme. *DİA* içinde (C. 29, ss. 112–114). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Taşkesenlioğlu, L. (2019). İbrahim Ethem Destanı'nın tespit edilen yeni bir nüshası hakkında bir inceleme. *Al-Farabi IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Kongre Tam Metin Kitabı* içinde (ss. 754–766). Erzurum.
- Uludağ, S. (2016). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. Kabalcı Yayınları.
- Yılmaz, A. (2000). Safâ'nın İbrahim Edhem Destânı. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (7), 285–304.

EK

[M1 48b] VASF-I İBRÂHİM EDHEM (KUDDİSE SİRRUH)¹

Bir güzel 'âlem açılır
'Aşkıla Allâh diyücek
Cân illeri saçılır
Derdile Allâh diyücek

Nefsâniyyet mehcûr olur
Şeytânlar andan dūr olur
Başdan ayağa nūr olur
'Aşkıla Allâh diyücek

Seyr serâyı hâlvet olur
Yârile hoş şöhbet olur
Cânânıla vuşlat olur
Derdile Allâh diyücek

Açıluben ma'nâ gülü
Nuṭṭa gelür cân bûlbûli
'Âşık olur gerçek velî
'Aşkıla Allâh diyücek

Tâlib şükr eyle Mevlâya
İderdüñ cennet esmâya
Yol açılır müsemmâya
Dediler Mevlâ diyücek

[M1 49a] Biñ cânıla müştakız
Dîdârîña ya Allâh
Cân bezl ider 'uşşâkız
Didârîña ya Allâh

'Uşşâk cândan geçmişdür
'Aşk şarâbın içmişdür

¹ Tenkitli çalışmada esas alınan nüsha M1 olarak adlandırılmıştır. M1: *Vasf-ı İbrâhîm Edhem*, Süleymaniye Kütüphanesi Fatih koleksiyonu, 02581/003, 48b-53a. Karşılaştırılan diğer iki eser ve künyeleri şu şekildedir: M2: *Mevlid Hikâyeleri*, Millî Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 9265, 6a-15b. M3: *Hikâye-i İbrâhîm Ethem*, Millî Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 06 Hk 1637/3, 36b-49a.

Yürek taşıp coşmuşdur
Didāriña ya Rab

Zikriñ cānıma gıdā
Sırrım meczūb-ı Hūdā
Her nem vār ide fedā
Dīdāriña ya Rab

Maḥrūm eyleme bizi
Açıvır saña gözi
Toğrı idiver gel özi
Dīdāriña ya Allāh

Budur dileğim senden
Gide benliğim benden
‘Aşıkum cān u dilden
Dīdāriña ya Allāh

Tālibiñ budur sözi
Açıla cān u gözi
[M1 49b] Fazlıñdan irgür bizi
Dīdāriña ya Mevlā

Gel ey derd-i ilāhiden haber-dār olmayan göñül
Gel ‘aşkında cān virüb حکودار hük-m-dār olmayan
göñül
Gel ey eyvānī subḥānī دستار olmayan bī-derd
Gel ey meydānī ḥaqqānī dīdār olmayan göñül²

[M3 36b] 1.Yine geldi göñlüme bir söz dahı
Söyleyem diñleriseñ ey aḥī³

[M2 6a] Allāh adıyla söze girelüm
Hem Muḥammede şalavāt virelüm

Bir ḥikāyet kılayum hoş muḥtaşar
Līk gāyet mu‘teberdür mu‘teber

[M1 50a] Hōraşanda varıdı bir pādīşāh
Hükmi şarkdan ğarba geçerdī⁴ ey şāh

5.Adına dirlerdi⁵ İbrāhīm Edhem
Māl mülk⁶ ḥadden ziyāde⁷ idi hem⁸
[M3 37a] İdem⁹ anuñ n’eyleyüp n’itdügini
Hōrasandan Mekkeye gıtdüğini

İşit¹⁰ imdi Hāk ne ‘ibret eyledi
Āḥir ol¹¹ sultānlığı terk eyledi

Taḥtı¹² üzre bir gice yatmışdı
Ḥarīr atlas döşege yatmışdı

Ol ḥāl ile yaturken düş görür
Düşü içre şanki şakfı¹³ deprenür

10.Ṭamuñ¹⁴ üzerinde bir kişi gezer
Çün tıkr tıkr idüp gezer¹⁵

İbrāhīm çağırdı kimsin ey kişi
Gice ile eylesin bu işi¹⁶

Kişi eytdi ben senüñ deveciñem
Deve yavı kıldum anı isterem¹⁷

[M2 6b] İbrāhīm Edhem anı hoş diñledi¹⁸
Ğazaba gelüp bu sözi söyledi¹⁹

[M1 50b] Ey cāhil şaşğun mısın yoḥsa²⁰ delü²¹
Hiç ṭam üzerinde deve mi olu²²

15.Pādīşāh taḥtına deve çıka mı
İzi sıra ıssı gele baқа mı²³

Saña şimdi virürem ki bir deve²⁴
[M3 37b] Alup gidesin anı ive ive²⁵

² Buraya kadar olan kısım müstensih'e ait olup diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

³ M2: Bu beyit yok.

⁴ M2: geçmişti.

⁵ M3: derlerdi.

⁶ M2 ve M3: malı mülki.

⁷ M2: beri.

⁸ Bu beyitten sonra “M2: Hōraşanda ol dahi sultān idi /Ġāyetile faẓl-ı ehl-i dānidi M3: Hōraşanda ol melik sultān idi/ Ġāyetle Ġāyetile faẓl-ı ehl-i dān idi” beyti bulunmakta olup M1 nüshasında bu beyit eksiktir.

⁹ M3: eydem.

¹⁰ M2:Eşit

¹¹ M3: ol kelimesi eksik.

¹² M3: taḥt.

¹³ M2 ve M3:saḥıf

¹⁴ M2:ṭamınıñ

¹⁵ M2: Çün taḥur taḥur idüp nesneyi ezer. M3: Çün taḥır taḥır nesne ezer

¹⁶ M2: Giceleyin neylesin bu işi. M3: Giceleyin eylesin bu işi.

¹⁷ M2:aranırım

¹⁸ M2: İbrāhīm Edhem bu sözi dinledi. M3: İbrāhīm Edhem bu sözi söyledi.

¹⁹ M3:Bunun yerine “Ey cāhil şaşğun mısın yoḥsa delü”

²⁰ M2: nice.

²¹ M3: Hiç ṭam üzerinde deve mi ola

²² M2: Hiç sarāy üzerinde deve mı olur. M3: Hiç ṭam üzerinde deve mi ola.

²³ M2: İzinsiz üste gelüp baka mı.M3: İn sıra işi kelb başı.

²⁴ M3: Saña şimdi virürmüñ bir deve.

²⁵ M2: Alup gidesin ive ive. M3: Alıp anı gidesin ive ive

O kişi eytdi pādīşāhım n'idesin²⁶
Harīr atlas içre dā'im yatasın²⁷

Bu altun taht üzre Tañrı mı olur²⁸
Tañrıyı isteyen burada mı bulur

Tañrı bulunmaz ki böylelikle²⁹
Dā'im nefsuñ arzūsın virmekle³⁰

20. Ha benüm bunda deve istedüğüm³¹
Ha senüñ Tañrıya kulum didigüñ

Şimdi seni deve diyü iderem³²
Tāci başuña dar iderem³³

Deveci degül imiş gör 'ibreti³⁴
Ġā'ib oldı söyleyüp bu hikmeti

İbrāhīm Edhem uyandı uykudan
Mecnūn olayazdı ol dem³⁵ kaykudan

İrte oldı aślā yüzi gülmedi
Qaldı hayretde n'itesin bilmedi³⁶

[M1 51a] 25. Üç güne degin ta'āmı yimedi
Bu düşü hiç kimseye dimedi

Melūl olduğunu anuñ bildiler
Qavmi kabilesi cümle geldiler³⁷

[M2 7a] [M3 38a] Didiler ey şāhımız n'oldı size
Bu melūllukdan haber virüñ bize

Pādīşāh hīç anlara³⁸ söylemedi
Ol³⁹ hāli kimseye şerh eylemedi

Qapucılar şaf tıutup durmuşdı
Tahtı⁴⁰ üzre kendi oturmuşdı

30. İşt imdi dahı hāl noldı meger⁴¹
Qarşudan kopdı kim bir heybetlü er⁴²

Yile yile Edheme geldi o er⁴³
Qorkısı yok kimseden kılmaz hāzer

Qapucılar ne kişidür bilmedi
Heç birisi nuṭqa qādir olmadı⁴⁴

Doğrulup⁴⁵ gitdi hemān dem⁴⁶ sarāya
Kimse māni' olmadı ol araya

İçerü girdi şāha⁴⁷ virdi selām
Söyleyiserdür ki bir 'ibret kelām⁴⁸

35. İbrāhīm Edhem didi kim yā recul
Ne sebep bu gelmenüñ hecil hecil⁴⁹

[M1 51b] Hāliñi arz eyle⁵⁰ biz de bilelüm
Hem⁵¹ işüñ ne ise anı görelüm

Didi kim pādīşāhum diñle kelām
Yoluña olsun fedā atam anam⁵²

[M3 38b] Hem mübārek olsun işbu tahtuñuz
Açuk olsun uğruñuz bahtuñuz⁵³
Kervānumuz⁵⁴ vardur gelse gerek
Bu sarāya bu gice qonsa gerek⁵⁵

40. Ben ki⁵⁶ gelmişem konaqçı olmaya
Yatacak yirleri hāzır kılmaya

İşbu taht⁵⁷ üstünde qarār idelüm
Tañla durup irtene gidelüm⁵⁸

²⁶ M2 ve M3: Kişi eytdi padişahım nidesin

²⁷ M2: Harīr atlaslar içre dā'im yatasın

²⁸ M2: Bu altun taht üzerinde Tanrı mı olur

²⁹ M2: Tañrı bulunmaz böyle ile

³⁰ M2: Da'ima nefis üzere virmek ile

³¹ Bu beyitten önce M2 ve M3te Deli şaşğun bildür bilmez misin/Kendü öziñe bir nazar kılmaz mısın beyti yer almaktadır.

M2: aradüğüm

³² M2: Şimdi seni deve diyü yiderem. M3: Şimdi seni deve diyü yidererem

³³ M2 ve M3: Tāci tahtı başuña tar iderem

³⁴ M3: Deve değilsin gör 'ibreti.

³⁵ M2: Öldi

³⁶ M2: Bu düşü hiç kimseye dimedi.

³⁷ M2: Bu beyit eksik.

³⁸ M2: bunlara

³⁹ M3: Bu

⁴⁰ M2 ve M3: taht

⁴¹ M2: Eşit imdi qarşudan kopdı bir

⁴² M2: Qorkusu yok kimseden kılmaz hāzer

⁴³ M3: Yile yile geldi Edhem'e o er

⁴⁴ M2: Bu beyit eksik.

⁴⁵ M2 ve M3 :toğrulup

⁴⁶ M2: gitdi.

⁴⁷ M2: Girdi ol dem

⁴⁸ M2: Bu dize eksik

⁴⁹ M2: Şāh didi kelāmın nedir hecil hecil.

⁵⁰ M2: Hāliñ söyle arz eyle.

⁵¹ M3: hemān.

⁵² M2: Bu beyit eksik.

⁵³ M2: Bu beyit eksik.

⁵⁴ M2: didi kervanı

⁵⁵ M2: Bu beyit eksik.

⁵⁶ M3: bu kısım eksik.

⁵⁷ M3: tahtı

⁵⁸ M2: Bu beyit eksik.

İbrāhīm Edhem didi kim ey kişi⁵⁹
Delü misiñ idesiñ böyle işi

Pādişāh tahtına kervān kona mı
Hem icāzetsüz gelüben⁶⁰ ine mi⁶¹

Ey kişi bizden āzād var cānuña
Yokla āhır bir sarāy kervāniña⁶²

45.Ol ki didi delü sensin ey aḥī
Bu sarāydan sende göçersin daḥi⁶³

Senden öñdin⁶⁴ bu sarāy kimüñdi
[M3 39a] Didi atamdan muḳaddem dedemüñ idi⁶⁵

[M1 52a] Dedeñden muḳaddem kimüñdir ey şāh
Falan oğlu fülāniñdur pādişāh⁶⁶

Ol ki birkaç akrabā şordı hemān
İbrāhīm Edhem anı kıldı beyān⁶⁷

Bu kez iytdi ḳancaru gitdi olar
Bu sarāyı saña hıbe itdiler⁶⁸

50.Pādişāh didi kim anlar geldiler
Hep ecel cāmin içüben öldiler⁶⁹

Eytdi ḳanı şol demin söyledigüñ
Ger anuñ degül bu saray didigüñ⁷⁰

Bu benümdür dimişdüñ ey aḥī
Bu sarāydan sen de göçersin daḥi⁷¹

Bu kervan-sarāyıdur bilesün
Durmayup aḥret yaraḡın kılasun⁷²

[M2 67b] Çünkü ol evvel gelenler⁷³ geçdiler
Bibiri ardınca ḳonup göçdiler

55.Fānīdür göñül⁷⁴ virme sen buña⁷⁵
Hep gelenler gitdi nöbet geldi saña⁷⁶

Bākīyi⁷⁷ şu fāniye şatmayasun
Dünyā için āhıreti yakmayasun

Fāniden hıç kimse bulmadı vefā
Sen de göçersin bize ḳılma cefā

[M1 52b] [M3 39b] ‘Ārif ol kim kişi geldi nereden
Böyle diyüp ḡā’ib oldu aradan⁷⁸

Ol ki kervāncı degül bir nāsidi
Şu nebī kim hem Hızır İlyāsidi⁷⁹

60.Ol sebep oldu kimi gelüp gitmege
İbrāhīm Edhemi irşād itmege⁸⁰

Söyledi aña nice ‘ibret kelām
Nā-bedīd oldu aradan ve’s-selām⁸¹

Anı görüp İbrāhīmüñ ṭāḳati
Yine oldu derdi üzre dört ḳatı⁸²

Şol gice kim görmişidi ḳışşayı
Deveciden almışıdı ḥişşeyi⁸³

65.Uş anuñ ḡuşşasını çeker iken
Ne ḥayāldür işbu ḥayāl dir iken⁸⁴

Hızırıñ derdi o dert üzre aḥī
Artuḳ oldu ol şaha yüzden daḥi⁸⁵

⁵⁹ M2:İbrāhīm eytdi ey ḥayāsız kişi

⁶⁰ M3:gelin

⁶¹ Bu beyitten sonra M2: Bu sarāy benüm ki kimse yatmaya/Ṭaḳla turub ırte yine gitmeye M3: Bu sarāy benüm kimse yatmaya/Ṭaḳla durup erte yine gitmeye beyitleri bulunurken M1 nüshasında bu beyit eksik.

⁶² M2: Bu beyit eksik.

⁶³ M2: Bu beyit eksik M3: Bu sarāy benimdir dirsın daḥi

⁶⁴ M2:evvel

⁶⁵ M2:Pādişāh didigim atamıñ idi M3: Pādişāh didi ki atamuñdı.

⁶⁶ M2:Bu beyit eksik

⁶⁷ M2:Bu beyit eksik.

⁶⁸M2:Bu beyit eksik.

⁶⁹ M2:Bu beyit eksik.

⁷⁰ M2:Bu beyit eksik.

⁷¹ M2:Bu beyit eksik.

⁷² M2:Bu beyit eksik.

⁷³ M2:Çünkü ol gelenler M3: Çünkü evvel gelenler

⁷⁴ M3: göñlüni

⁷⁵ M2:Fānīdür gönlü geçirmyesün

⁷⁶ M2: Dünyā için ahireti yakmasun M3: Hep gelen gitdi nöbet geldi saña

⁷⁷ M3:Baki

⁷⁸ M2: Böyle deyüp ḡā’ib oldu /Kervāncı deḡil Hızır İlyās idi

⁷⁹ M2: Bu beyit eksik.

⁸⁰ M2: İbrāhīm Edhemi irşād eyledi hemān Nā-bedid oldu aradan ve’s-selam

⁸¹ M2: Bu beyit eksik.

⁸² M2:Yine derdi dert üzre ḳatı

⁸³ M2:Bu beyit eksik.

⁸⁴ M2:Bu beyit eksik.

⁸⁵ M2:Bu beyit eksik

Pâdişāhuñ hîç mecālî kalmadı
Kaldı hayretde n'itesin bilmedi⁸⁶

Üç güne degin ta'âmı yimedi
Bu hâli kimseye şerh eylemedi⁸⁷

Nutķı dutulmuş ki söylemez dili
Irak⁸⁸ oldı daķı nesneye eli⁸⁹

[M1 53a] 70.Sen bilürsin hâlimüz yâ Rabbenâ
Diyübeni ağladı yana yana⁹⁰

[M3 40a] Uykusuz gündüzi düne
Bu hâliyle irdi hem rüzı güne⁹¹

İrtesi gün eytdi şol hâdimlere⁹²
At iyerleñ binelüm biz atlara⁹³

Varuban tağda şikâr eyleyelüm
Şahrâlarda gönlü fer egleyelüm⁹⁴

Cümle 'asker binübeni varalum
Bu hâlimüz neye irer görelüm⁹⁵

75.Pâdişāhuñ emrini hep bildiler⁹⁶
Atını donını⁹⁷ cümle hâzır kıldılar

Hep tevâbi' düşdi şāhuñ yanına
Uydılar ol Hırasan sultānına

Çekdi 'asker yazına serāsemine⁹⁸
Avlanup⁹⁹ gitdi yüce tağ üstüne¹⁰⁰

Diñle hâli noldı anda Edhemüñ
Yoğıdı 'aķlı başında hem anuñ¹⁰¹

80.Çerisünden ayrı düşdi pâdişāh
Nire gitdüğini bilmez o şāh

Dutdu bir tağ üstüne hâki da
Girdi Edhem kulağına bir nidā¹⁰²

[M1 53b] Meşğul olup gitdi kendü hâline
Ol nidāyı koymadı kulağına¹⁰³

Az birazdan yine işiddi sözün
Ol âvāza duymadı aşlā özün¹⁰⁴

[M3 40b] 85.Yine itdiler aña nidāyı hoş
İbrāhīm Edhem aña urmadı gūş¹⁰⁵

Şoñ âvāzda didiler kim entebih
Yine kabla didiler ente tebih¹⁰⁶

Ya'ni uyanmazdan oñ uyan didi¹⁰⁷
İbrāhīm işbu âvāzı diñledi¹⁰⁸

Yine dört üstünde dört oldu katı
Kalmadı şabrı dükendi tākati¹⁰⁹

Yine kanlu yaş toluķdu gözleri
[M2 8a] Eytdi üç oldu bu hikmet bizlere¹¹⁰

90.Pâdişāh işbunı böyle diyicek
Çıkageldi nā-gehān bir geyicek¹¹¹

Ol geyige¹¹² meşğul oldu pâdişāh
At bıraktı anuñ ardınca ol¹¹³ şāh

At sürüp kovardı kûh¹¹⁴ üstüne
Sügüyüle anı urmaķ¹¹⁵ kaşdına

At öğünce ol giyik oldı haķır
Kaça kaça 'acığ oldı ol faķır

⁸⁶ M2:Bu beyit eksik

⁸⁷ M2:Bu beyit eksik M3: Bu beyit eksik

⁸⁸ M3:ırmez

⁸⁹ M2:Bu beyit eksik

⁹⁰ M2:Bu beyit eksik

⁹¹ M2:Bu beyit eksik

⁹² M2: İrtesi gün didi hâdimlere

⁹³ M2: At getürün biñelüm der anlara

⁹⁴ M2: Sahralarda gönlimiz egleyelüm M3: Sahralarda gönlimiz egleyelüm

⁹⁵ M2:Bu beyit eksik

⁹⁶ M2: Pâdişāhın emrini bildiler

⁹⁷ M3: Atı tonı

⁹⁸ M2: Çekdi 'askeri yarına serāsine

⁹⁹ M2: Almayup

¹⁰⁰ M3: bu beyit eksik.

¹⁰¹ M2: Yoğıdı hem 'aķlı başında anıñ, M3: Ol âvāza tutmadı özin

¹⁰² M2: Bu beyit eksik

¹⁰³ M2: Bu beyit eksik

¹⁰⁴ M2: Bu beyit eksik

¹⁰⁵ M2: Bu beyit eksik

¹⁰⁶ M2: Bu beyit eksik

¹⁰⁷ M3: Yan'ı uyanmazdın uyañ didi

¹⁰⁸ M2: Bu beyit eksik

¹⁰⁹ M2: Bu beyit eksik

¹¹⁰ M2: Bu beyit eksik

¹¹¹ M2: Eytdi oldı bu hikmet bizlere Çıkageldi gā'ibden bir nidā

¹¹² M2: gice

¹¹³ M3:ol kısmı eksik

¹¹⁴ M2:gūr

¹¹⁵ M2:yıkmaķ

[M1 54a] Cāncuğazı acıyup gör n’eyledi
Hak faşih dil verdi geyik söyledi

95.Döndü eytdi “İllā hezā ḥulikat”
Dağı didi “ve bihezā ümriat”¹¹⁶

Ya’ni benim çün mi halk olduñ ey şāh
Emr olunduñ mı baña pādīšāh¹¹⁷

[M3 41a] Pes benümçün mi yarattı Hak seni
Saña¹¹⁸ n’eyledüm ki kıvarsın beni¹¹⁹

Bir yiyecek¹²⁰ bulmayup kalduñ mı aç
Benüm etüme mi olduñ ihtiyāc

Göge dutdu yüzini geyik hemān
Didi bu şāhuñ elinden el-amān

100.Tāci tahtı koyup bindi atına
Tamaḥ itdi bu bir loḳma etime

İşbumecālim kalmadı n’ideyim āh
İşbu zālīmden beni¹²¹ kırtar ilāh

İşidüp Edhem anı oldu kadīd
Aradan oldu geyicek¹²² nā-bedīd

Düşdi atdan pādīšāh gör ‘ibreti¹²³
Yine bī-hoş oldu görüp hikmeti

Atı ev yolın dutup gitdi eve¹²⁴
Vardı tahtuñ öñüne ive ive¹²⁵

[M1 54b] 105.Gördiler hep ol atuñ geldüğini
Bilmediler pādīšāh nolduğın¹²⁶

[M2 8b] Kāvm(i) kabilesi hep ağlaşdılar
Kulları çākerleri baş açdılar¹²⁷

Bize olan kimesneye olmadı
Atı geldi ol şāhımız gelmedi¹²⁸

Yüzlerin yire urup çak itdiler
Yağa yırtup sīñelerin çak itdiler¹²⁹

[M3 42b] Yine girü söz başına geelüm
Pādīšāhuñ n’oldı ḥālī bilelüm¹³⁰

110.Ol geyik sözünü iştmişidi
At üzerinden yire düşmüşidi¹³¹

Gitdi andan bak felegüñ işine
Bir zamāndan ‘aḳlı geldi başına¹³²

Kalkdı yirinden atını bulmadı
Kancaru gitdüğün ‘ālem¹³³ bilmedi

Bir kezin gögsün giçirüp eyledi āh
Bir yanına doğru gitdi pādīšāh¹³⁴

Ol naşūḥ tevbesi dilde kala mı
Aña keşf oldu melūkāt ‘ālemi¹³⁵

115.Şol kadar ağları ki çıkıdı üni
Gözü yaşı ısladı esbābını¹³⁶

[M1 55a] Gitdügi yerde varımış bir çoban
Kendi kuluıdı meger ol ḡulām

Egine bir kebenek almış çoban
Bir kiçe takye başında ol ey cān

Saḥrālarda¹³⁷ müdām ol¹³⁸ güder koyun
Pādīšāhuñ emrine virmiş boyun

Pādīšāh vardı didi aña ey ḳul¹³⁹
Bir sözim var söyleyem ḳıl ḳabūl¹⁴⁰

[M3 42a] 120.Kavuğı şaruğı saña vireyüm
Ol kiceden takyeyi vir giyeyüm

¹¹⁶ M2: Bu beyit eksik

¹¹⁷ M2: Bu beyit eksik

¹¹⁸ M2:sen

¹¹⁹ M3: Saña n’eyledim ki kıvarsın ben

¹²⁰ M2:yimek

¹²¹ M2:elinden

¹²² M2:geyik

¹²³ M2: Düşdi atdan pādīšāh ‘ibreti

¹²⁴ M3:Evin ol

¹²⁵ M2: Atı vardı ol tahtıñ öñüne /Bilmediler pādīšāh n’olduğına

¹²⁶ M2: Bu beyit eksik

¹²⁷ M2: Yağa yırtup sīñeler çak itdiler

¹²⁸ M2: At üzerinden yire düşmüş idi/ Bir zamandan aḳlı geldi başına

¹²⁹ M2: Bu beyit eksik.

¹³⁰ M2: Bu beyit eksik

¹³¹ M2: Bu beyit eksik

¹³² M2: Bu beyit eksik

¹³³ M2:hem

¹³⁴ M2: Bu beyit eksik

¹³⁵ M2: Bu beyit eksik

¹³⁶ M2: Bir yöne doğru idüp azm-ı rāh/ Gözi yaşı ısladı esbābını

¹³⁷ M2:şahrılar

¹³⁸ M2:ol müdam

¹³⁹ M2: Pādīšāh aña didi aña ey ḳul

¹⁴⁰ Bu beyitden sonra M2: Şu ki kumaş kürkimi virsem sana /Ol kepenegi bağışla sen bana beyiti bulunurken M1’de bu beyit eksik.

Saňa virem cümlesin esbâbımuñ
Giceleriñ giyeyüm cümle senüñ

Tiz ol imdi bu işe uyuşalum
Seniñile nemiz var¹⁴¹ değışelüm

Çoban eydür ben senüñ karavaşuñ

Bitürürem dâ'imâ işüñ

[M2 9a] Pâdişâhım ben saňa¹⁴² ne diyeyüm
Senüñ esbâbuñ nice giyeyüm

125. Ben bî-çâre ednâ kulam kim ey şâh¹⁴³
Sen bir¹⁴⁴ 'âlem üzre olan pâdişâh

[M1 55b] Bu koyunlar dañi senüñdür¹⁴⁵ zihî er
Esbâbuñ geymege kıluram hâzer

Pâdişâh eydür sözümi yâd¹⁴⁶
Seni şimden¹⁴⁷ girü eyledim âzâd

Bu tavaruñ cümlesin sağışladum¹⁴⁸
Kamusını hep saňa¹⁴⁹ bağışladum

Şu libas kaftanlarımı giyesin
Beni hîçbir kimseye dimeyesin¹⁵⁰

[M3 42b] 130. Şoyunup çıhardı¹⁵¹ şâh-âne tönları
Ehli gök kıldı teferrüc anları

Bakdılar ol pâdişahuñ işine
Giceden takyâyı giydi başına

Pâdişahuñ atlasın¹⁵² geydi çoban
Kepenegi şehâya¹⁵³ virdi evvel ey cân

Ol iş içün ikisi ivişdiler¹⁵⁴
Bibiriyle libâsların değışdiler

Gök melekleri anı hep bildiler
Bu işe cümle ta'accüb kıldılar

[M1 56a] 135. Dediler İbrâhım Edhem n'eyledi
Kanı bâkîye tebdil eyledi

Dünyânuñ cebel tönun çıkardı ol
Âhîret hil'atini kıldı kabûl

[M2 9b] Döndi¹⁵⁵ İbrâhım didi kim ey çoban
Kimseye¹⁵⁶ dime beni zinhâr ey cân¹⁵⁷

Çobanıla sözi hatm oldu tamâm
Toğrılup bu¹⁵⁸ yola gitdi ve's-selâm

Yine geledüm sözüñ maqbûline
İbrâhımüñ hâne-dânı ehline¹⁵⁹

140. Gıtdügi vaktin bir oğlu varıdı
İki aylık anasından yârıdı¹⁶⁰

Hizmet iderdi aña anası
Dir idi hem ananuñ bir dânesi

[M3 43a] İbrâhım Edhem içün ağlarıdı
Anuñ ile göñlüni eyler idi

Oğlına meşğûl idi dâ'imâ hemân
İrdi birkaç yaşına ol bir¹⁶¹ cüvân

145. Yigit oldu anasınuñ bahtına
Çıkdı oturdu atası tahtına

Dâ'im iderdi ana diñle sözi¹⁶²

Tañrı atasuz mı yaratdı¹⁶³ bizi

İllerüñ atası var görmez misin
Kancaru gitdü babam¹⁶⁴ bilmez misin

Tâcı tahtı issuz itmiş n'iderüm
Ben yitim öksüz itmiş pederüm

¹⁴¹ M2: tönımız

¹⁴² M2: safta

¹⁴³ M2: Ben bî-çâre kulum ey şâh

¹⁴⁴ M2: bu

¹⁴⁵ M2: senüñ

¹⁴⁶ M2: Pâdişâhım eydür sözim eyle yâd

¹⁴⁷ M2: şimiden

¹⁴⁸ M2: sağışladum

¹⁴⁹ M2: hep ben saňa

¹⁵⁰ M2: Bu libas kaftanlarımı giyesin/ Beni hiç kimseye dimeyesin

¹⁵¹ M2: çeşdi

¹⁵² M2: atlasını

¹⁵³ M2: şâha

¹⁵⁴ M3: uyuşdular

¹⁵⁵ M3: dur

¹⁵⁶ M2: Döndi

¹⁵⁷ M3: Kimseye dimeyesin beni ey cân

¹⁵⁸ M2 ve M3: bir

¹⁵⁹ M2: Bu beyit eksik ancaj bu beyitten sonra M1'de olmayan şu iki beyit var: Horasanda ol dahi sultân idi / Gâyet de fâzıl ehl-i dâni idi. Eydem anın neyleyüp n'itdigini / Horasandan Mekkeye gitdügini

¹⁶⁰ M2: Anun ile anası göñlin egler idi

¹⁶¹ M2: nev

¹⁶² M2: Dâ'im söyler anasına bu sözi

¹⁶³ M3: halk itdi

¹⁶⁴ M2: gitdügini

[M1 56b] Anası didi ¹⁶⁵ yigitler merdümü Yine bugün tazeledüñ derdümü	Ol gelen kişiye merdüm söyledi Luṭfı idüp aña hil'at eyledi
[M2 10a] 150.Anı gördüm bindi bir gün atına Çerisin cem' itdi cümle katına ¹⁶⁶	[M3 44a] 165.Döndü cerisine eytdi gelüñüz Atı tonı cümle hâzır kıluñuz
Çekdi şol tağ üstüne toğrı ava ¹⁶⁷ Ol vaḳitden berü gelmedi eve	Mekke şehrine varuban irelüm Derdli atamuñ yüzünü görelüm ¹⁷⁷
Şoñra atı geldi kendü gelmedi Kancaru gitdüğün 'âlem ¹⁶⁸ bilmedi	Cerisi ol emr-i şâhı bildiler Tiz duruben yol yarağın kıldılar ¹⁷⁸
Ol vaḳitden berü yasın ¹⁶⁹ kıluram Ne bilürseñ ben de anı bilürem	Develere urdılar yük vâfire Bağladılar bir ulu kâfile
[M3 43b] Diñlerdi ¹⁷⁰ anası sözün hemân Atasıçün ağlarıdı pehlüvân	Cümle 'asker bilesiniñ ṭurdılar Anda tâcir şıfatına girdiler
155.İşit imdi yigit anda neyledi Nice yıl hükmi hükûmet eyledi	170.Pâdişahuñ çekdiler atını ey cân Ol gice bindi atına ey ol cüvân ¹⁷⁹
On sekiz yaşına girdi pehlüvân Mişli yoğidi cihānuñ ol zamân	[M1 57b] Yigiti gören gözden şakını Değme sultānda yoğıdı daḳımı
İllâ İbrâhîm Edhem yok n'eyledi On sekiz yıl oldı gâ'ib gideli	Kendi egninde ¹⁸⁰ harîr atlaş kumâş Anı görenüñ olurdu 'aklı fâş
On sekizden şoñra ¹⁷¹ söz ucu Çıka geldi oğlına bir muştucu	Ruḥları gül mişli hem hilâl kaşı Çarisine oldı bâzergân başı ¹⁸¹
Eytdi bir ḥayırlı sözüm var ey şâh Baña ne hil'at ideñ yâ pâdişâh ¹⁷²	Oğlınuñ ardına düşdü anası Didi aña ananuñ bir dânesi
[M1 57a] 160.Yüz süriyüp devletüñe irmişem ¹⁷³ Mekke şehrinde atañı görmişem	175.Tazelediñ yine bağır başını ¹⁸² Yine aḳıtdıñ gözümüñ yaşını
Arkasıyla tağdan ol odun çeker İletüp Mekke pazarında şatar ¹⁷⁴	[M3 44b] Sen gidicek ¹⁸³ ben fakîri n'idesin Bu ġarîbi ¹⁸⁴ kanda koyup gidesin
Mâl mülki terk idüp çeker ezâ ¹⁷⁵ Anda dervüşlere olmış ketḫüdâ	Ḥasret-i atañ içün ağlarıdum ¹⁸⁵ Senüñile göñlimü egleridum ¹⁸⁶
[M2 10b] Ol ¹⁷⁶ yigit andan işiddi bu sözi Yine doldu yaşıla dertli gözi	

¹⁶⁵ M2:der ey¹⁶⁶ M2:Cümle çerisin cem itti katına¹⁶⁷ M2: Çekdi ol tag üstine eve eve¹⁶⁸ M2:kimse¹⁶⁹ M2:yas¹⁷⁰ M2:diñledi¹⁷¹ M2: On sekiz yıldan şoñra¹⁷² M2: Baña hil'at idersen ey şâh¹⁷³ M2:gelmışem¹⁷⁴ M2: Eyleyüp Mekke şehrinde anı şatar¹⁷⁵ M2:cezâ¹⁷⁶ M2: bu kısım eksik¹⁷⁷ M2: Bu beyit eksik¹⁷⁸ M2: Bu beyit eksik¹⁷⁹ M2:nev-cüvân¹⁸⁰ M2: giydi egnine¹⁸¹ M2:Bu beyit eksik.¹⁸² M2:yaşını¹⁸³ M2:gidince¹⁸⁴ M2:ğarîb atanı¹⁸⁵ M2: Hasretimden atanın ağlar idim M3:ağlar iken¹⁸⁶ M3:egler iken

Sen de bu kez derdde kodun anayı¹⁸⁷
Ana yavı kılsar bir dāneyi

Bu kez iki¹⁸⁸ dert için ağlayayım
Kimüñile göñlimü eyleyeyüm

[M2 11a] 180. Gördi ananuñ zārını pehlüvān
İndi atından çoçdı boynundan hemān

Anacuğum Mekkeye ben varayım
Atamuñ hālını bir kez¹⁸⁹ göreyüm¹⁹⁰

[M1 58a] Ağlama ben tezirek varu(r)am¹⁹¹
Atam alup yine girü gelürem¹⁹²

Varuban saña getürem murāduñı¹⁹³
Giderem göñül gözüñden derdüñi¹⁹⁴

Anası didi oğul n'eydem seni
Korqaram ki derde qorsın beni¹⁹⁵

185.Yüregimde bir acı var bilürem¹⁹⁶
Korqaram yüzüñe hasret qaluram

Pes anayıla¹⁹⁷ oğul şarmaşdılar
Teveccüh kılop ikisi ağlaşdılar

[M3 45a] Çekdi gāfle develerini hemān
Mekkeye yollanup oldılar revān¹⁹⁸

Yalıñuz koyup da gitdi anayı
Anası gönderdi ol bir dāneyi¹⁹⁹

İytdi varup babamı görem diyen
Elcügezlerimi koynumda koyan²⁰⁰

190.Gitdi bezirgān başı hac qaşdına
Hac degül meger 'āşık-ı Hāq dostuna²⁰¹

Gice gündüz durmayup hā gitdiler
Ka'beye günlerde bir gün irdiler²⁰²

Yigit anda qatlanup yol qahrına
İrişüben²⁰³ girdi Mekke şehrine

[M1 58b] Dolaşuban geldi Ka'be²⁰⁴ dārına²⁰⁵
Varup irdi²⁰⁶ Mekkenüñ bāzārına

195.Mekke ehli gördüler bu 'askeri
'Acabā qaldı hemān-dem her biri²⁰⁷

Gördü bir²⁰⁸ bölük dervüşleri
İşit²⁰⁹ imdi anda olan işleri

Şordı sizüñ içüñüzde var mıdur²¹⁰
Hıraşandan bir kimesne var mıdur

Adı anuñ İbrāhīm Edhem idi
Hırasanda ol kişi sultān idi

[M3 45b] Haber aldım²¹¹ size olmuş ketḥüdā
Anıñçün muştıcı geldi bize²¹²

[M2 11b] 200.Çünki dervüşler işitdi bu işi
Didiler vardur bu ilde²¹³ ol kişi

Şimdi ip aldı vü balta biline
Oduna gitdi şu sahrā iline²¹⁴

Dā'imā ol tağa oduna varur
Şu tebeden aşuban şimdi gelür

Yigit anlardan işitdi bu sözi
Qan yaşıla doldı mübārek gözi²¹⁵

Ol haremnden ağlayu taşra çıkar²¹⁶
Gelecegi depeye doğru bakar²¹⁷

¹⁸⁷ M3:beni

¹⁸⁸ M2 Bu ikiñiz

¹⁸⁹ M3:Atamuñ hālını ben

¹⁹⁰ M2: Atamuñ hālını bir kez göreyin atamıñ

¹⁹¹ M3:Ağlama sen tizrek gelürem

¹⁹² M2:Bu beyit eksik.

¹⁹³ M2: Varayın saña getürem merdiñi

¹⁹⁴ M2.Gider ana göñlünden bu derdiñi

¹⁹⁵ M2: Korqaram ki dertde qorsunuz beni

¹⁹⁶ M2: Yüregimde bir acı var bilürem ben anı

¹⁹⁷ M2 ve M3:ana

¹⁹⁸ M2:Bu beyit eksik.

¹⁹⁹ M2:Bu beyit eksik.

²⁰⁰ M2:Bu beyit eksik M3: İtdi varayım babamı görem
din/Elcegezlerim koynumda koyan

²⁰¹ M2:Bu beyit eksik.

²⁰² M2: Kā'be günlerinde bir gün yitdiler M3:yetdiler

²⁰³ M3:irişüp

²⁰⁴ M3:Mekke

²⁰⁵ M2: Tolaşuben geldi Mekke şehrine

²⁰⁶ M2:anda

²⁰⁷ M2: Hemān da acebe kıldı her biri

²⁰⁸ M2: Gördi yigit bir

²⁰⁹ M2:Diñle

²¹⁰ M:Didi sizüñ içinizde midür

²¹¹ M3:aldık

²¹² M2:Bu beyit eksik.

²¹³ M3bizimle

²¹⁴ M2:yolına

²¹⁵ M2: Qan ile tıldı mübārek yaş gözi

²¹⁶ M2:çıkdı

²¹⁷ M2:bağdı

[M1 59a] 205.Çünkü gözledi tebeyi pehlivân
Ol tebeden bir kişi aşdı hemân

Şırtına yüklenmiş odun niçe
Gelür idi ak saçallu bir koca

Koluna dakmış odunuñ ipini
Biline şokmuş baltanuñ şapını

Ol²¹⁸ mübârek bili bükülmüş ahi²¹⁹
Karnı şırtına yapışmış hem dağı²²⁰

Gül yañaqları şoğılmış tazele²²¹
Şararup gül yüzü dönmiş kazele²²²

[M3 46a] 210.Eski tön egninde²²³ hem yalın ayak
Ol şâh-âne²²⁴ kadd ü kâmet iki kat

Yatsu âb-desti ile on sekiz sene
Uyumayup şabâhı kıldı yine

Uyku derdinden şu görk yüzli²²⁵ cemâl
Olmışdı gü yañaqlar zer-misâl²²⁶

[M2 12a] Bunca gün²²⁷ doyunca ta’âm yimedi
Uyku için heç yere baş komadı

Ol yigit gördü atası hâlini
Bir zamân öpmedi varup elini

215.İtdi²²⁸ yıksın arkasından odunu
Varup andan şöıra göreyüm anı²²⁹

[M1 59b] Ol odun şırtında Edhem geldi uş²³⁰
Mekke bâzârı içine şaldı hoş²³¹

Çağırup didi²³² bu helâl odunu
Helâl akçeğe alan var mı anı²³³

Bir kişi geldi pazar itdi bütün
Akçenüñ dördün virüp aldı şatun

Edhem odun akçesin aldı ey cân
Virdi dört akçalık ekmek²³⁴ hemân

220.Ekmegi getürdi şol misknlere²³⁵
Nışfını taşadduk eyledi²³⁶ anlara

[M3 46b] Dağı nışfın kendüsi aldı ey cân
Gitdi şol dervişlere anda hemân²³⁷

Anlara evvel yigit şormışdı
Yigite anlar haber virmişdi

Geldi Edhem²³⁸ anlar neccâreye
Geçüp oturdı ‘alî²³⁹ seccâdeye

Edhemüñ ola idi ma’bed-hânesi
Dîñle imdi n’eyleye ananuñ²⁴⁰ bir dânesi

225.İşid imdi yigit anlara n’eyledi
Gitdi ardınca anı seyr eyledi

Atasınun hâlini gördi ey cân
Bir yasa başladı anda pehlüvân

[M1 60a] [M2 12b] Tâcı tahtı Hırasanda
Mal mülkü koyup anda
On sekiz yıl gelüp bunda
Odun çiken babacığum

Hakkuñ ‘ibretine bakup
Anamı hasrete yakup
Kılcuğazına ip dakup
Odun çeken babacığum²⁴¹

Beni iki aylıcağ koyup
Kalkup ava gidem diyüp
Gelü dervîş tönün giyüp
Odun çeken babacığum

Anamuñ hasretine bak
Senin için kıılır firak
Gelüp bunda yalın ayak

²¹⁸ M2:bu kısım eksik

²¹⁹ M3:dağı

²²⁰ M2:ey ahi M3:ahi

²²¹ M2:yanına

²²²M2: Kızıla M3:bu beyit eksik

²²³ M3:eskiden ahlında

²²⁴ M2:beline

²²⁵ M3:gözüğü

²²⁶ M2:hilal

²²⁷ M2:yıl

²²⁸ M2:eytdi

²²⁹ M3:görse hâlini

²³⁰ M2: Edhem kodı sırtından uş M3:gelmedi uş

²³¹ M3: kıldı uş

²³² M3:Çağırup

²³³ M3:bunu

²³⁴ M2:itmege

²³⁵ M2:dervişlere

²³⁶ M2: nışfını sadağa itdi

²³⁷ M2: Gitdi şol dervişlere anda hemân

²³⁸ M2:Geldi dervişere Edhem

²³⁹ M2:halı

²⁴⁰ M2: Dinle imdi n’eyledi bir danesi

²⁴¹ M3:Bu dörtlük iki birim sonra yer almış

Odun çeken babacığum²⁴²

[M3 47a] Çıkup²⁴³ Mekkenüñ iline
‘Aşāsın almış eline
Şokup baltayı beline
Odun çeken babacığum

Māl mülki terke urup
Beni öksüz yitīm kılup
[M1 61a] [M2 13a] Hakk emrine muṭī’ olup
Odun çeken babacığum²⁴⁴

Söyledi işbu firākı²⁴⁵ pehlevān
Atasına yollanup²⁴⁶ oldı revān²⁴⁷

İytdi varayum elini öpeyüm
Ata hakkın yirine getüreyüm

İletem anı atamuñ bahtına
Çıkarayum yine kendü tahtına

230.Böyle diyüp atasına şaldı hoş
Atasınun gözi aña oldı tüş

Gördi Edhem karşusunda bir yigit²⁴⁸
Çıka geldi bu sözi sen²⁴⁹ ki işid

Bir ferahlık²⁵⁰ düşdi Edhem göñlüne
Görmemiş eyle yigit hiç ‘ömründe²⁵¹

[M2 13b] [M3 47b] Kendi oğlıydığını²⁵² bildi ey cān²⁵³
Göge tütüdi yüzini²⁵⁴ ol dem hemān

Didi kim ey ‘ālemi var eyleyen

Ādemi ‘ālemd e izhār eyleyen

235.Şol zamān²⁵⁵ tüş eyledüñ ‘ibretlere
Mevkūf²⁵⁶ itdüñ beni hep hikmetlere

Māl-ı emlākı²⁵⁷ bırağdurduñ baña
Tācı vü tahtı tapu kıldum saña renc²⁵⁸

On sekiz yıl emrüñe girmiş iken
Kulluğa biraz boyun virmiş iken

Göñlüm ol²⁵⁹ hikmetlere toymuş iken²⁶⁰
Hak yola nefsum biraz uymuş iken²⁶¹

Yine bugün bir kişi şalduñ bize
Cihānı zulmet ider başımuza

240.Bu cihanı başıma dār eyleye
Bunca renci zīr (ü) zeber eyleye²⁶²

Komayup beni iletiser eve²⁶³
Emecigüm idiser bād-ı hevā²⁶⁴

Dilerem senden ki ey Bārī Hūdā²⁶⁵
Kılma musallaṭ anı bugün bize

Ata oğul bir yere dirmeyesin
Emecigüm hevāya²⁶⁶ virmeyesin²⁶⁷

Ya benim cānumı ol²⁶⁸ sâ’at hemān
Ya anuñ diyince düşdi pehlüvān

245.Şanki yay²⁶⁹ içinde ok çıkar gibi
Varuban²⁷⁰ şol nişānı yıkar gibi²⁷¹

²⁴² M2:M1 de olmayan Gelüp Mekke’nin şehrine Asāsı almış eline Sokup baltayı beline Odun çeken babacığım / Hakk’ın ibretini görüp Kalkup andan yola girüp Hak emrine boyun virup Odun çeken babacığım dörtlükleri bulunmaktadır

²⁴³ M2:gelüb

²⁴⁴ M2:M1 de olmayan Seni gelür deyi bakduk Anam ile hasretin çekdük Kalkup yol kahrını çekdüm Kalk gidelim babacığım / Ya sen niçün böyle idin Anacığım yola bakdığın Ogulcugun kime kodun Kalk gidelim babacığım / Anam şimdi yol gözler Seni gelür diyi bekler Pâre pâre oldı yürekler Kalk gidelim babacığım dörtlükleri bulunmaktadır

²⁴⁵ M3: Söyledi bu sözi çünkü

²⁴⁶ M2: yönelib

²⁴⁷ M3: Atasına yönelüp gitdi hemān

²⁴⁸ M2: Gördi yigit karşusunda bir yigit

²⁴⁹ M2: ol aradan M3: Çıkağeldi karşusunda key

²⁵⁰ M2:sızı

²⁵¹ M2: Görmemiş hiç öyle yigit ömrine

²⁵² M2:oglı olduğun

²⁵³ M3: bildi hemān

²⁵⁴ M3:yüzün

²⁵⁵ M2: ‘ibretlere

²⁵⁶ M2ve M3:Vaķıf

²⁵⁷ M2:Emlāk ü māl M3:Māl mülki

²⁵⁸ M2 Tacı tahtı koyup tebukladım sana M3: Tahtı koyup tapu kıldım ben saña

²⁵⁹ M3:Bu kelime yok

²⁶⁰ M2: Pādişāhlığı ter idüp gelmişiken

²⁶¹ M2:Sohbet-i halkdan ırak itmiş iken

²⁶² M2: M1’de yer alan bu beyit M2 ve M3’te eksik

²⁶³ M2: Kōmayup ol beni iletür eve M3: Kōmayup alıp iletiser ben’eve

²⁶⁴ M2: İmdi çeküp bugün ideser bād-ı hevāye

²⁶⁵ M2: bād-ı Hūda

²⁶⁶ M3:çün yile

²⁶⁷ M2: İmdi çeküp bugül yele vermeyeyin

²⁶⁸ M3:al

²⁶⁹ M2 ok yay

²⁷⁰ M2: varub

²⁷¹ M3:bu beyit eksik

[M3 48a] Öyle çıktı Edhem ağzından du‘ā
Yigiti yıkup cānın aldı Hūdā

[M2 14a] Düşdi yigit²⁷² bak felegüñ işine
Uşdı dervîşler anuñ hem başına²⁷³

[M1 61b] Cümle bāzār ürküben andılar²⁷⁴
Anı Tātār kurdı dutdı şandılar

Görmüşler ki²⁷⁵ cānını virmiş Hakkā
Anı gören kaldılar hep hayrete²⁷⁶

250. Didiler kim zihî nā-zeni yigit
Ġurbet ilde anasuz ölen yigit

Ey ‘aceb yok mu ki bunuñ anası
Nice duya işbu derde anası

Acıdılar aña niçe yüz kişi
İbrāhīm Edhem de²⁷⁷ gördi bu işi

Bakdıgun²⁷⁸ mı anda olan işlere
Cümle ‘ibret eyledüñüz işlere²⁷⁹

İbrāhīm Edhem didi kim varayum
Giri turuñ biricügüm göreyüm

255. Halkı aralayuban²⁸⁰ geldi ey cān
Oturup oğlunu kucdı²⁸¹ hemān

Başcuğazın aldı dizine ata
Bir nażar kıl eylediği firķata

[M3 48b] Baba ārzūlayup gelen
Bu hāl ile²⁸² muṭī’ olan
Ata okı ile ölen
Yetim oğul ġarīb oğul

[M1 62a] Anañ²⁸³ ḥasretiñi çeksin
Gele²⁸⁴ diyü yola baksin
Babañ firķatüñi itsün
Yetim oğul ġarīb oğul

Beni ārzūlayup geldüñ
Ata okına tuş olduñ

[M2 14b] Bu derdli bağırmı deldüñ
Yetim oğul ġarīb oğul

Babañ dervîş ṭonın geydi
Māl²⁸⁵ mülki saña virdi
Bugün hep illere kaldı
Yetim oğul ġarīb oğul

Rızāu’līlāh babañ cehti
Kara imiş anañ baḥtı
Ussuz²⁸⁶ itdiñ tācı taḥtı
Yetim oğul ġarīb oğul

Ata okı seni yaḫdı
Kamu iller bize yıkdı
Firāķiñ yüregim yaḫdı
Yetim oğul ġarīb oğul

Tācir şıfātına girdüñ
Gelüp bu diyāra irdüñ
[M1 62b] Yigitligi yile virdüñ
Yetim oğul ġarīb oğul

[M3 49a] N’olaydı beni şormasañ
Arayup bunda gelmeseñ
Dertli bağırmı delmeseñ
Yetim oğul ġarīb oğul

Seni evde dura²⁸⁷ dirdüm
Taḥtumda otur dirdüm
Murādum yellere²⁸⁸ virdüm
Yetim oğul ġarīb oğul

[M2 15a] Anañ ‘aqlını yütirsün
Ḥasretüñ dile getürsün
Taḥtuña eller otursun
Yetim oğul ġarīb oğul

Bülbüli güllere virdüm
Eşbābum kullara virdüm²⁸⁹
Emegüm yellere²⁹⁰ virdüm
Yetim oğul ġarīb oğul

Beni dervîşlere şorduñ
Oduna gitdigüm bildüñ
Sinem delük delük deldüñ

²⁷² M3: andan

²⁷³ M3: Ölmişdi ol dervîşler başına

²⁷⁴ M3: Cümle bāzār ürgün hep geldiler

²⁷⁵ M3: gördiler kim

²⁷⁶ M2: bu beyit eksik.

²⁷⁷ M3: bu kelime yok

²⁷⁸ M3: bakdıñız mı

²⁷⁹ M3: daḥi ne geldi o dertli başlara

²⁸⁰ M3: aralayup

²⁸¹ M3: kucakladı

²⁸² M3: hālime

²⁸³ M2: atan

²⁸⁴ M2: gelür

²⁸⁵ M3: māl

²⁸⁶ M2: öksüz

²⁸⁷ M3: turur

²⁸⁸ M3: ye

²⁸⁹ M3: Envā’ı kullara virdim

²⁹⁰ M3: ellere

Yetim oğul garib oğul²⁹¹

[M1 63a] Bir naẓar kıl baĸ felegüñ işine
Ne getürür Edhem oğlı başına

[M2 15b] Söyledikçe söz özür olmaz tamām
Biz tamām itdik bu derde ve's-selām²⁹²

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt
'Aşkıla derdile idin e'ş-şalāt²⁹³

Temmet el-ḥurūf
Bi'avnillāh e'r-ra'ūf sene 1197

260.Bunı yazdum yādikār olmak için
Okuyanlardan du'ā almak için

²⁹¹ M1'de olmayıp M2'de olan kısımlar. Hasretin dile getürsün Yetim ogul garip ogul Bülbülü güllere verdim Emegim ellere virdim

²⁹² M2:Söyledikçe söz uzar olmaz tamam Biz tamam itdik burda ve's-selam. M3:son beyit. Bu kısımdan sonrası eksik